עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"ב מהל' מגילה הלכה ח סמג עשין ד טוש"ע א"ח סי' תרצא סעיף ח :

לג ב מיי' פ"ט מהל' ס"ת הלכה יד סמג עשין כה טוש"ע י"ד סי' רעח סעיף א [וטוש"ע א"ח סי' תרצא סעיף ז]:

לד ג מיי' פ"א מהלכות מגילה הלכה ב סמג עשין ד טוש"ע א"ח סי' תרפט סעיף ב :

לה ד מיי' פ"א מהלכות ברכות הלכה ז :

◆

תורה אור

הכתובה בין הכתובים אמר ליה הרי אמרו הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא: א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא ומחו לה אמוחא *בצבור שנו, ואמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן שיור התפר הלכה למשה מסיני ומחו לה אמוחא ולא אמרו *אלא כדי שלא יקרע, ואמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן אלמלי נשתייר במערה שעמד בה משה ואליהו כמלא נקב מחט סדקית לא היו יכולין לעמוד מפני האורה שנאמר °כי לא יראני האדם וחי ואמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן מאי דכתיב °ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם בהר *מלמד שהראהו הקב"ה למשה דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים ומה שהסופרים עתידין לחדש, ומאי נינהו: מקרא מגילה: **מתני'** *הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן, ר' יהודה מכשיר בקטן: **גמ'** מאן תנא חרש דיעבד נמי לא? אמר רב מתנה ר' יוסי היא דתנן *הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא רבי יוסי אומר לא יצא ממאי דרבי יוסי היא ודיעבד נמי לא דלמא רבי יהודה היא ולכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי? לא סלקא דעתך דקתני חרש דומיא דשוטה וקטן - מה שוטה וקטן דיעבד נמי לא אף חרש דיעבד נמי לא ודלמא הא כדאיתא והא כדאיתא? מדקתני סיפא רבי יהודה מכשיר בקטן מכלל דרישא לאו ר' יהודה היא (א) (ודלמא כולה ר' יהודה היא מי דמי רישא לפסולה וסיפא לכשירה) ודלמא כולה ר' יהודה היא ותרי גווני קטן קתני לה וחסורי מיחסרא והכי קתני הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן בד"א (ב) בקטן שלא הגיע לחינוך אבל (ג) בקטן שהגיע לחינוך אפילו לכתחלה שר' יהודה מכשיר בקטן במאי *אוקימתא כר' יהודה ודיעבד, אלא הא דתני (ר') יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה מני: אי רבי יהודה, דיעבד אין, לכתחלה לא, אי רבי יוסי דיעבד נמי לא, ואלא מאי ר' יהודה ואפי' לכתחלה, אלא הא *דתניא לא יברך אדם ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא מני לא רבי יהודה ולא רבי יוסי: אי ר' יהודה אפי' לכתחלה אי ר' יוסי אפי' דיעבד נמי לא לעולם

שמות לג

דברים ט

שיור התפר הלכה למשה מסיני · נראה דאף במגילה ובשאר ספרים בעינן שיור התפר כיון דטעמא הוי כדי שלא יקרע :

חוץ מחרש · סתם חרש *הוי אינו שומע ואינו מדבר אבל חרש דהכא מדבר הוא מדקרי המגילה ופקח הוא לכל דבריו חוץ מדבר זה שצריך שישמיע לאזנו :

ורבי יהודה מכשיר · קשה באיזה קטן מיירי אי בלא הגיע לחינוך מאי טעמא דרבי יהודה דמכשיר והא אמרינן בסוף פ' בתרא דר"ה השנה (דף כט.) כל שאינו מחויב בדבר אין מוציא אחרים ידי חובתן ואי הגיע לחינוך מאי טעמא דרבנן דפסלי והא כל האחרים נמי אין חייבין אלא מדרבנן וא"כ קשיא אמאי לא אמרינן דאתי דרבנן ומפיק דרבנן דהכי נמי אמרינן פ' מי שמתו (ברכות דף כ: ושם) דבן מברך לאביו אע"פ שהוא קטן ויוצא בברכתו ומוקי לה התם כגון שאכל האב כזית או כביצה דהוי שיעורא דרבנן ואתי קטן שחיובו דרבנן ומפיק האב שלא אכל אלא שיעורא דרבנן ואמאי לא אמרינן כן במגילה וכן בפ' לולב הגזול (סוכה דף לח: ושם) דאמר אין קטן מוציא [בקריאת הלל] ועונין אחריו מה (ב) (שהן אומרים) מאי שנא מברכת המזון וי"ל דלעולם מיירי בקטן שהגיע לחינוך ואפ"ה פסלו רבנן משום דמגילה ליכא חיובא אפילו בגדולים אלא מדרבנן וקטן אין מחויב אלא מדרבנן אפילו בשאר מצות ובגדול ליכא אלא חד דרבנן במגילה שהרי בשאר מצות הוא חייב דאורייתא *ולא אתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן אבל ההיא דבהמ"ז מיירי שהקטן אכל כדי שביעה דהוי חיובא דאורייתא וליכא אלא חד דרבנן ומפיק האב שלא אכל אלא שיעורא דרבנן ומ"מ קשיא דקאמרינן *דרב ששת ורב יוסף אמרי אגדתא בלילי פסחים ומוציאין האחרים משום דסברי מצה בזמן הזה דרבנן ולפי מה שפירש' קשה היכי אתו אינהו דהוו תרי דרבנן דהא סומא פטור מלומר האגדה ומפקי האחרים דחייבים מיהא דרבנן וליכא בהו אלא חד דרבנן *וי"ל דסומא עדיף מקטן שהרי נתחייב כבר מדאורייתא משא"כ בקטן*) :

ודלמא ר' יהודה היא · *משום דפסיק התם כרבי יהודה דחיק לאוקומי מתני' כוותיה :

אלא הא דתניא לא יברך אדם ברכת המזון בלבו · קשיא היכי מדמינן ברכת המזון לקריאת שמע בשלמא מגילה איכא למימר דסבר כמאן דאמר דצריך בקריאת שמע השמעת אוזן וסבר דתקינו רבנן מגילה כעין דאורייתא אבל ברכת המזון דהוי דאורייתא ולא כתיב ביה שמע מנלן לתקן ביה דצריך שישמיע לאזנו ויש לומר דקים ליה דגמרינן ברכת המזון מקריאת שמע :

ולא

*) [וע"ע תוס' לקמן כד. ד"ה אבל וד"ה מי ותוס' עירובין צו. ד"ה דלמא]

ומחו לה אמוחא · לאחר שאמר שמועה זו הכה על קדקדה כלומר סתר מקלתה ואמר לא אמרו אלא בצבור : **שיור הספר** · כשתופרין יריעות של ספר תורה לחברן יחד משיירין בתפר למעלה ולמטה : **ומחו לה אמוחא** · לאחר שאמרה הכה על מוחה כלומר חזר וסתר ואמר לאו הלכה למשה מסיני הוא אלא חכמים אמרו : **כדי שלא יקרע** · שאם אינו משייר מהדק בחוזקה כשהוא מהדקו לספר תורה והוא נקרע אבל עכשיו כשהוא מהדקו בכח ומתחיל להרחיב ורוצה להיקרע מונע מלהדקו יותר : **מערה שעמד בה משה** · כשעבר הקב"ה לפניו שנאמר ושמתיך בנקרת הצור (שמות לג) ואליהו אף הוא עמד באותה מערה ועבר הקב"ה לפניו שנאמר ויבא שם אל המערה וגו' ויאמר צא ועמדת בהר וגו' והנה ה' עובר וגו' (מלכים א יט) : **מחט סידקית** · שלנו שהיא דקה ותופרין בה סדקי בגדים *ויש מחט אחרת גסה שנקראת מחט של שקאין : **אלמלי נשייר בה נקב** · כפי מחט כשעבר עליהן הקב"ה כמו שנאמר ושכותי כפי עליך עד עברי (שמות לג) : **דקדוקי תורה** · ריבויין ומיעוטין אתין וגמין אכין ורקין : **דקדוקי סופרים** · שדקדקו האחרונים מלשון משנת הראשונים : **לא יצא** · דיעבד הוא : **וממאי** · דחוץ מחרש דקאמר מתני' אפי' בדיעבד קאמר ור' יוסי היא דפסל בדיעבד : **ולכתחלה הוא דלא** · ובהא איכא למימר דאפי' ר' יהודה מודה דהא לא שמעינן ליה דפליג אלא בדיעבד : **מדסיפא רבי יהודה** · דקתני ור' יהודה מכשיר בקטן : לא דמי רישא לפסולה וסיפא להכשירה' לא גרסינן ליה דלישנא יתירא הוא אלא הכי גרסינן ודלמא רבי יהודה היא ותרי גווני קטן וחסורי מיחסרא כו' הכל כשירין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן : **הא כדאיתא והא כדאיתא** · חרש לכתחילה, ושוטה אפילו בדיעבד : **בד"א בקטן שלא הגיע לחינוך** · לחינוך מצות כגון בן תשע ובן עשר כדאמרינן ביומא בפרק בתרא (דף פב.) : **במאי אוקימתא כר' יהודה** · ואשמעת לן דכי אמר רבי יהודה בלא השמיע לאזנו יצא, בדיעבד קאמר ולא לכתחילה : **אלא הא דתניא כו' תורם** · ואע"פ שהוא צריך לברך ואין אזניו שומעות הברכה שהוא מוציא מפיו : **אלא מאי** · בעית למימר דרבי יהודה דאמר בלא השמיע לאזנו יצא אפילו לכתחילה כי היכי דתיקום הא דר"י בריה דר"ש בן פזי אליביה והאי דקא מיפלגי בדיעבד להודיעך כחו דר' יוסי : **אלא הא דתניא כו' מני לעולם**

רבינו חננאל

נ' ולתות וחצי זרת או ב' זרתות וחצי שנראית מגילה בפני עצמה כשרה · אמר ר' יוחנן הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא ומחו לה אמוחא לא אמרן לא יצא אלא בצבור ש"מ קורין אותה ביחיד כרב. ושיור התפר פי' שניח כמו אצבע ועוד בתחלה ואחר כך יתפור בגידין הל"מ היא ואוקימנא כדי שלא יקרע · וא"ר יוחנן אלמלא נשתייר במערה שעמד בה משה ואליהו כמלוא מחט נקב סידקית לא יכלו לעמוד מפני האורה דכתיב כי לא יראני האדם וחי · ומאי דכתיב ועליהם ככל הדברים דייקינן מן עליהם מלמד שהראהו הקב"ה למשה בסיני דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים ומה שעתידין לחדש ומאי ניהו מקרא מגילה : **ירושלמי** וכרם לא יסוף מזרעם מיכן שקבעו להם חכמים מסכת' : **מתני'** הכל כשרים לקרוא את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן רבי יהודה מכשיר בקטן מאן תנא חרש אפילו דיעבד לא ואוקמה רב מתנה לר' יוסי דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא ר' יוסי אומר לא יצא פירוש כיון שלא שמע הרי הוא כחרש לפיכך [לא יצא] ואמרי' ודילמא מתניתין ר"י היא ולכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי ודחינן מדקתני חרש בהדי שוטה דשמעינן מיכן חרש דומיא דשוטה מה שוטה דיעבד פסול אף חרש נמי כן · ואמרינן ודילמא הא כדאיתיה והא כדאיתיה כלומר אע"פ ששנאה כאחד כל אחד יש לו דרך [אחר] ודחינן מדסיפא רבי יהודה מכשיר בקטן רישא דפסיל בקטן לאו ר' יהודה היא דאם כן קשיא דר' יהודה אדר' יהודה ופריק כולה ר' יהודה היא ותרי גווני קטן רישא בקטן שלא הגיע לחינוך והוא כדתנן בפרק יוה"כ תינוקות אין מענין אותן (לשעות) ביוה"כ אבל מחנכין אותן קודם שנה או שנתים כדי להרגילן למצות · וא"ר יוחנן בן עשר בן י"א מחנכין אותן לשעות כו' ולפיכך פסול אבל סיפא דקתני ר' יהודה מכשיר בקטן הוא קטן שהגיע לחינוך מבן י"א שנה ולמעלה ולפיכך אמר כשר ואפילו לכתחלה כשר ודחינן במאי אוקימתא למתניתין כר' יהודה ורישא כולה דיעבד אין לכתחלה לא (ר' אומר) הא דתני חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה מני אי רבי יהודה דאי עבד מכשיר אבל לכתחלה לא ורבי יוסי לא לכתחלה ולא דיעבד מכשיר הא דקתני תורם לכתחלה מני היא · ומתמהינן ואלא מאי הא דתני חרש תורם לכתחלה ר' יהודה היא וקשיא לן אי הכי היה לו להקשות אי הכי ליתני ר' יהודה מכשיר בקטן

מסורת הש"ס

[תרומות פ"א מ"ב]

[עי' ברכות ס. ועי' פירוש של זה בהקדמת התוי"ט]

ברכות טו.

[ערכין ג:]

ג"ז שם. לעיל יז:

[פסחים קטז:]

ברכות טו.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' לאו ר' יהודה היא (ודלמא כולה וכו' לכשירה) סא"מ ונ"ב רש"י לא גרס ליה : (ב) תוס' ד"ה ור' יהודה וכו' אחריו מה שהוא אומר :

נושא/מבנה △
אימרות ע"ז
ר' חייא בר אבא
א"ר יוחנן בענין
המגילה ועוד

נושא
הכל כשרין
לקרות את
המגילה חוץ
מחרש שוטה
וקטן

נושא/מבנה
אני מתני'
△ (מזקק)
שאלות/קושיות
▽ תשובות

נושא
• הא דקתני
"חוץ מחרש"
האם כוונת
המש' דאינו
שומע אינו יוצא
לכתחילה אבל
יוצא בדיעבד
- או -
אפילו בדיעבד
אינו יוצא

• ר' יוסי : שמיעה מעכבת
ר' יהודה : שמיעה אינה מעכבת

מבנה
◇ מקורות
בענין שמיעה
1- תורם תרומה
2- ברכת המזון
ויאם צריכין
לשמוע כדי
לצאת

שמות לג: כב
והיה בעבור כבודי
ושמתיך בנקרת
הצור ושכותי
כפי עליך עד
עברי

*הערה: חרש דמתני'
הוי מצב של מדבר ואינו
שומע ואומרין דעת
דמשנתנו אליבא
דר' יהודה ואמרנו
"הא כדאיתא והא
כדאיתא" ובכך
אמרנו דחרש יוצא
בדיעבד (מצב כעולם
דאפילו בדיעבד לא
יצא)

גליון הש"ס

גמרא בצבור שנו · עי' לעיל דף ד ע"א תו' ד"ה [illegible] : **רש"י** ד"ה מחט סדקית וכו' ויש מחט אחרת · במתני' דשבת דף קכב ע"ב : **תוס'** ד"ה ור"י מכשיר וכו' ולא אתי תרי דרבנן · עיין לקמן דף כד ע"א תוס' ד"ה אבל : **בא"ד** וי"ל דסומא עדיף · עיין לקמן דף כד ע"א תוס' ד"ה מי שלא ראה : **תוס'** ד"ה ודלמא ר"י היא משום דפסיק · כעין זה שבת דף לו ע"א תוס' ד"ה לעולם :